

УДК 595,70

О.М. Бокотей

ДИКІ БДЖОЛИНИ РОДИНИ COLLETIDAE (HYMENOPTERA, APOIDEA) УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Бокотей А.М. Диких пчелиные семейства Colletidae (Hymenoptera, Apoidea) Украинских Карпат // Науч. зап. Гос. природоведч. музея. – Львов, 2002. – 17. – С. 89-92.

Для фауны Украинских Карпат идентифицировано 25 видов 2 родов диких пчелиных семейства Colletidae. Впервые указаны для фауны Украины – *Hylaeus hungarica* (Alfken, 1905); для фауны запада Украины – *Hylaeus moricella* (Bischoff, 1954), *Hylaeus euryscapa* (Förster, 1871); для фауны Украинских Карпат – *Hylaeus gracilicornis* (F. Morawitz, 1868), *Colletes nasutus* (Smith, 1859). В статье приведены новые сведения о биологии диких пчелиных семейства Colletidae.

Bokotey, O. Wild bees of family Colletidae (Hymenoptera, Apoidea) of the Ukrainian Carpathians // Proc. of the State Nat. Hist. Museum. – L'viv, 2002. – 17. – P. 89-92.

25 species of 2 genera were collected in the Ukrainian Carpathians. *Hylaeus hungarica* (Alfken, 1905) is new to the fauna of Ukraine; *Hylaeus moricella* (Bischoff, 1954), *Hylaeus euryscapa* (Förster, 1871) are new to the fauna of the West of Ukraine; *Hylaeus gracilicornis* (F. Morawitz, 1868), *Colletes nasutus* (Smith, 1859) are new to the fauna of Ukrainian Carpathians. In the article new data is shown about biology of wild bees Colletidae.

На території України наявні дві підродини родини Colletidae – Colletinae Börner, 1919 та Hylaeinae Börner, 1919. У фауні Українських Карпат перша з них представлена єдиним родом *Colletes* Latreille, 1802, а друга, в свою чергу, родом *Hylaeus* Fabricius, 1793.

Перші відомості про знаходження двох видів бджіл-колетид (*Colletes nasutus* Smith, *Hylaeus confusus* Nyl.), на території теперішнього Закарпаття наводить угорський ентомолог А. Мочарі [5].

Слідуючим етапом у вивченні апідофауни досліджуваного регіону є праця Г.З. Осичнюк [1], в якій характеризується ландшафтний розподіл та коротко подається зоогеографічний аналіз всієї надродини Apoidea. Ця праця є також найповнішим списком бджіл даного району і налічує 20 видів бджолиних родини Colletidae. Наступна її публікація [2] торкається трофічних, консортивних взаємозв'язків бджолиних з рослинами гірських лук. У фундаментальній праці “Бджоли-колетиди” [3] монографічно опрацьована найбільш примітивна родина Colletidae з надродини Apoidea фауни України. В ній узагальнені усі відомі на той час дані по біології та екології, а також трофічних зв'язках бджіл-колетид.

В результаті опрацювання автором фондів зоологічного музею УжНУ та власних зборів протягом 1998-2001 рр. для фауни Українських Карпат ідентифіковано 25 видів диких бджолиних родини Colletidae.

Рід *Colletes* Latr.

Colletes (Colletes) daeviesanus (Smith, 1846) – с. Оноківці, 15. 07. 1999 р., 1♀. Палеарктичний вид. Крім альпійського й субальпійського поясів, характерний для всіх вертикально-ландшафтних поясів Карпатського регіону [1, 3].

Colletes (Colletes) similis (Schenck, 1853) – м. Ужгород, Боздошський парк, 10. 09. 2000 р., 3♀; м. Чоп, 15. 05. 2000 р., 2♂. Вид з палеарктичним ареалом, в Україні літ триває з початку червня до серпня [3]. За нашими даними, в умовах Притисянської низовини, літ триває з середини травня до середини вересня.

Colletes (Colletes) succinctus (Linnaeus, 1758) – м. Ужгород (с. Червениця), 17. 08. 2001 р., 2♀. Палеарктичний вид.

Colletes (Colletes) fodiens (Geoffroy, 1762) – с. Велика Бакта, 23. 06. 1998 р., 3♀. Західнопалеарктичний вид.

Colletes (Rhinocolletes) nasutus (Smith, 1859) – с. Золотарево, 27. 06. 1998 р., 1♀. Вид з східносередземноморським ареалом, новий для фауни Українських Карпат.

Рід *Hylaeus* Fabr.

Hylaeus (Hylaeus) angustatus (Schenck, 1859) – с. Чорнотисів, 30. 05. 1958 р., 1♀, лука, на рослинах родини зонтичних; Ужгород, 12. 04. 1977 р., 1♂, правий берег р. Уж. Середземноморський вид, відмічений тільки в умовах Притисянської низовини.

Hylaeus (Hylaeus) annulata (Linnaeus, 1758) – окол. м. Берегова, 12. 07. 1964 р., 2♀, горб з південно-західною експозицією; окол. м. Виноградів, 23. 07. 1964 р., 1♀, на луці. Бореально-альпійський вид, знайдений нами в умовах Притисянської низовини.

Hylaeus (Lambdopsis) annularis (Kirby, 1802) – м. Ужгород, 17. 08. 2001 р., 2♂, 3♀, схили південно-західної експозиції. Європейський вид, відомий з усіх вертикально-ландшафтних поясів Українських Карпат, крім альпійського і субальпійського [1].

Hylaeus (Hylaeus) bisinuatus (Förster, 1871) – окол. м. Берегова, 12. 07. 1964 р., 3♀, на луці; с. Золотарево, 25.08. 2000 р., 1♂; с. Колочава, 17. 08. 2000 р., 2♀. Голарктичний вид, знайдений нами в Притисянській низовині, південно-західному передгір'ї та гірських лісових районах Карпат.

Hylaeus (Dentigera) brevicornis (Nylander, 1852) – полонина Рівна (1400 м. над р. м.), зібраний з квіток родини *Onagraceae* [3]. Палеарктичний вид, відомий з Притисянської низовини і обох передгір'їв Карпат.

Hylaeus (Hylaeus) communis (Nylander, 1852) – с. Золотарево, 12. 07. 1999 р., 2♀, на квітках *Rubus caesius* L. Палеарктичний вид, за літературними даними [1] зустрічається у всіх вертикально-ландшафтних поясах Карпат, крім альпійського і субальпійського.

Hylaeus (Prosopis) confusus (Nylander, 1852) – окол. м. Виноградів, Чорна гора, 8. 06. 1978 р., 2♀; Анталовецька поляна, 29. 07. 1954 р., 2♂. Палеарктичний вид, згідно наших і літературних даних [1, 3], відомий з усіх вертикально-ландшафтних поясів Українських Карпат.

Hylaeus (Prosopis) duckei (Alfken, 1904) – с. Мужієве, 4. 07. 1998 р., на квітках *Potentilla obscura* Willd., 2♀. Вид з північно-середземноморським ареалом, в Україні відомий лише з території Закарпаття (Притисянська низовина) [3].

Hylaeus (Patagiata) difformis (Eversmann, 1852) – с. Черногорова, 15. 08. 1953 р., 1♂. Європейський вид, за літературними даними [1, 3], відомий з північно-східного передгір'я Карпатської гірської системи.

Hylaeus (Lambdopsis) euryscapa (Förster, 1871) – с. Ділове, 18. 07. 1953 р., 1♀, на квітках *Echium vulgare* L. Вперше наводиться для фауни заходу України. Вид із середземноморським ареалом.

Hylaeus (Prosopis) nigrita (Fabricius, 1798) – м. Виноградів, (Чорна гора), 22. 06. 1954 р., 2♀, на квітках *Leucanthemum vulgare* Lam. Вид, швидше за все, з європейсько-азійським ареалом.

Hylaeus (Prosopis) gibbus (S. S. Saunders, 1850) – м. Ужгород, 11. 05. 1978 р., 13. 08. 2001 р., 4♀, на квітках *Echium vulgare* L. За літературними даними [3], в Україні літ його починається із середини травня (18. 05. 1908 р., Крим) і триває до кінця вересня. Нами в фондах зоомузею УжНУ визначений матеріал, датований 11. 05. 1978 р., отже, в умовах Притисянської низовини початок льоту цього виду починається на тиждень раніше. Західноєвропейський вид.

Hylaeus (Spatulariella) hyalinatus (Smith, 1842) – с. Велика Бакта, 14. 06. 2000 р., 4♀, 1♂, на квітках *Aegopodium podagraria* L. Палеарктичний вид, відомий з Притисянської низовини та південно-західного передгір'я Українських Карпат [1,3].

Hylaeus (Koptogaster) punctulatissima (Smith, 1842) – с. Ділове, 15. 05. 1966 р., 1♀; м. Ужгород, 13. 08. 2000 р., 1♀, на квітках *Solidago virgaurea* L. За літературними даними [3] в Україні літає в червні-липні, у Західній Європі [7] і в серпні. За нашими даними, в Українських Карпатах літ триває зі середини травня до середини серпня. Вид з європейським ареалом.

Hylaeus (Navicularia) variegatus (Fabricius, 1798) – с. Ділове, 15. 05. 1966 р., 1♀. За літературними даними [3], в Україні літ триває, починаючи з кінця травня (25. 05. 1964 р., Крим) і до початку вересня (6. 09. 1961 р., Канівський заповідник). В умовах південно-західного передгір'я Карпат літ починається на два тижні скоріше. Вид з північно-середземноморським ареалом.

Hylaeus (Prosopis) moricella (Bischoff, 1954) – окол. м. Ужгорода, 17. 08. 2001 р., 1♀, на квітках *Barbarea vulgaris* R.Br. Новий вид для фауни заходу України, швидше за все, з північно-середземноморським ареалом. За літературними даними [3], в Україні літ триває з кінця травня до початку серпня. В умовах Притисянської низовини (м. Ужгород) літ триває до середини серпня.

Hylaeus (Dentigera) hungarica (Alfken, 1905) – окол. м. Ужгорода, 23. 06. 1999 р., 1♀, на квітках *Inula ensifolia* L. Вид, швидше за все, із західно-середземноморським ареалом, новий для фауни України. Відомий з Угорщини [6] та Середньої Азії [4].

Hylaeus (Prosopis) gracilicornis (F. Morawitz, 1868) – м. Ужгород, Боздошський парк, 10. 06. 1975, 1♀; с.м.т. Воловець, 23. 07. 1959 р., 1♀. Вид з північно-середземноморським ареалом, новий для фауни Українських Карпат.

Hylaeus (Dentigera) styriaca (Förster, 1871) – м. Ужгород, Боздошський парк, 4. 07. 2000 р., 1♀; 15. 08. 2000 р., 1♀. Вид з європейським ареалом.

Hylaeus (Lambdopsis) rinki (Gorski, 1852) – с. Золотарево, 16. 07. 2000 р., 2♀; с. Колочава, 20. 07. 2000 р., 1♂. Вид із західнопалеарктичним ареалом. В Українських Карпатах, за даними Г.З. Осичнюк [1, 3], цей вид характерний для всіх вертикально-ландшафтних поясів, крім альпійського і субальпійського.

Разом з тим, що фауна бджіл-колетид даного регіону на сьогодні вивчена вже досить ґрунтовно, природні умови Притисянської низовини дозволяють припустити знахідки нових центральноєвропейських, теплолюбивих видів, відомих з території Паннонської низовини, особливо це стосується роду *Colletes*. Підтвердженням цього є виявлення нового для фауни України виду *Hylaeus hungarica* Alf., нових для фауни заходу України *Hylaeus moricella* Bisch., *Hylaeus euryscapa* Först. та нових для фауни Українських Карпат *Hylaeus gracilicornis* F. Mor. і *Colletes nasutus* Smith.

Порівняльний аналіз фауни колетид Українських Карпат з фаунами суміжних територій, зокрема Словаччини, Угорщини та Польщі (таблиця), свідчить про їх незначну відмінність. Більш суттєва різниця виявлена при порівнянні фауни колетид Українських Карпат з фауною степової України та Росії, що пов'язано з особливостями природних умов згаданих територій.

Таблиця

Склад фауни бджіл-колетид Українських Карпат та суміжних територій

Роди	Кількість видів					
	Українські Карпати	Угорщина	Словаччина	Польща	Україна (без Карпат)	Росія
<i>Colletes</i>	5	13	14	12	16	75
<i>Hylaeus</i>	20	23	26	23	12	90
Всього	25	36	40	35	28	165

Результати аналізу ареалів видів дозволяють виділити у складі фауни колетид Українських Карпат такі зоогеографічні комплекси, як голарктичний – 1 вид, палеарктичний – 7, західнопалеарктичний – 2, європейсько-азійський – 1, середземноморський – 2, західносередземноморський – 1, східносередземноморський – 1, північносередземноморський – 4, європейський – 4, західноєвропейський – 1, бореально-альпійський – 1 вид.

1. Осичнюк Г.З. Ландшафтний розподіл бджолиних (Apoidea) в Українських Карпатах та Закарпатті // Праці Ін-ту зоол. АН УРСР. – 1961. – Т. 17. – С. 108-117.
2. Осичнюк А.З. Пчелиные (Hymenoptera, Apoidea) опылители растений горных и высокогорных лугов Украинских Карпат // Тр. Зоол. ин-та. АН СССР – 1967. – Т. 30, №8. – С. 366-381.
3. Осичнюк Г.З. Бджоли-колетиди. – Київ: Наук. думка, 1970. – 158 с. – (Фауна України; Т. 12, Вип. 4.).
4. Попов В. В. Пчелиные (Hymenoptera, Apoidea) Средней Азии и их распределение по цветковым растениям // Тр. Зоол. ин-та АН СССР. – 1967. – Т. 38. – С. 11-329.
5. Mocsary A. Fauna Regni Hungariae // Ordo Hymenoptera. – 1900. – P. 87-106.
6. Móczár M. Colletidae, Mellitidae. – 1960. – P. 3-63. – (Fauna Hungariae LI, 9).
7. Stoeckert F.K. 1933. Die Bienen Frankens (Hymenoptera, Apidae). – Dtsch. Entom. Zeitschr., 1932, Beiheft, VIII+1-294.